

Professionalisering in het montessori basisonderwijs

Notitie over montessori cursussen voor leidinggevenden en HBO master opleidingen voor montessori leraren en leidinggevenden uit het basisonderwijs.

Vooraf

Deze notitie bespreekt het bestaande aanbod van grotere montessori cursussen voor leidinggevenden - en belangstellenden daarvoor - en enkele HBO masters die mogelijk interessant zijn voor het montessori basisonderwijs, aangevuld met conclusies en aanbevelingen. In de bijlage staat een uitgebreid overzicht (inclusief contactgegevens) van deze cursussen en de HBO masters.

In de notitie worden eerst de cursussen behandeld en daarna enkele HBO masters. Doelen, beschrijving inhoud en werkwijze, conclusies worden per cursus en per HBO master beschreven. De conclusies zijn gebaseerd op programmagegevens, op gesprekken met de ontwikkelaars en/of uitvoerders van de programma's en – in een enkel geval – op evaluatiegegevens.

Na de bespreking van de cursussen en master opleidingen volgen enkele aanbevelingen van meer algemene aard. Deze zijn bedoeld als bespreekpunten voor het NMV-bestuur en de sectie po.

Vier montessori cursussen voor leiding geven aan een montessori basisschool

1. *Omscholingscursus voor managers en begeleiders van montessori basisscholen en voor kader in de montessori kinderopvang; René Meijer, plaats nader te bepalen*
2. *Opleidingstraject directie montessori basisonderwijs, Wim Voskuilen, Utrecht*
3. *Montessori en management, Liene Hendriksen en Esther Pelgrom, Hengelo*
4. *Montessori kweekvijver voor leidinggevend talent, AVS, Utrecht*

Doelen van cursussen

Doel van de cursussen 1, 2 en 3: In het visitatieformat van de sectie basisonderwijs wordt montessori deskundigheid van de directie als een van de voorwaarden genoemd: "Het bezitten aantoonbare montessorikennis en kennis van montessorivaardigheden van directeuren op een montessori basisschool een voorwaarde is voor het keurmerk Montessorischool" .

Deze drie cursussen geven aan dat zij een professionaliseringstraject ontwikkeld hebben om dat doel te bereiken.

Doel van cursus 4: Doel van deze cursus is vooral een verkenning van mogelijke leidinggevende kwaliteiten: "Aanstaande schoolleiders scherpen de eigen montessoriaanse uitgangspunten in de klas aan en kunnen een vertaalslag maken naar voorwaarden voor het leiden van een school."

Beschrijving inhoud en werkwijze

De overeenkomsten in de werkwijze van de cursussen 1 (René Meijer) en 2 (Wim Voskuilen) zijn groot. Er wordt veel samengewerkt in hoor-en werkcolleges, het gedachtegoed van Montessori wordt bestudeerd en er wordt zelfstudie en onderzoek verwacht. De contacttijd van de cursussen is vergelijkbaar. De verschillen zitten vooral in bepaalde thema's van bijeenkomsten en in de beoogde doelgroepen.

Cursus 1, Omscholingscursus voor managers en begeleiders van montessori basisscholen en voor kader in de montessori kinderopvang.

De cursus richt zich op de uitvoering op de werkvloer; er is veel aandacht voor de dagelijkse praktijk in de klas.

Uit evaluaties blijkt dat de meningen over de kwaliteit van deze cursus uiteen lopen, zowel bij de mondelinge als schriftelijke evaluaties. NMV certificaat wordt per jaar opnieuw toegekend.

Conclusie:

De doelgroep is duidelijk omschreven; alleen voor leidinggevenden bestemd. De meningen over de kwaliteit van de geboden inhoud lopen uiteen.

Cursus 2, opleidingstraject directie montessori basisonderwijs, staat open voor directeuren en is tevens toegankelijk voor onderwijskundig managers.

Deze cursus is gericht op kennis- en vaardighedenverwerving voor het uitvoeren van montessoriaans leiderschap en minder op de werkvloer. Er wordt aandacht besteed aan algemene beleidslijnen in een montessorische school, aan montessoriaans leidinggeven en kwaliteitszorg, innovatie en montessori, MKVS.

Deze cursus is nog weinig uitgevoerd; deelnemers waren positief. Er is nog geen NMV-certificaat voor aangevraagd.

Conclusie:

De opzet ziet er verzorgd en inhoudelijk afgewogen uit. De cursus lijkt zich daarmee goed op de beoogde doelgroepen te richten. Doordat de cursus voor alle leden van het managementteam toegankelijk is, wordt een grotere doelgroep bediend.

Cursus 3, montessori en management, staat open voor directeuren en is tevens toegankelijk voor onderwijskundig managers.

Deze cursus richt zich voornamelijk op het doen van onderzoek in de eigen school op basis van literatuur. Er wordt weinig aandacht besteed aan van het verwerven van kennis en vaardigheden voor montessoriaans leiderschap. Het wordt wel bij de thema's genoemd, maar verder niet uitgewerkt in het programma. De frequentie van de bijeenkomsten (contacttijd) en de begeleiding bij ontwikkeling is ook aanmerkelijk minder dan bij cursus 1 en 2.

Deze cursus is nog niet uitgevoerd zodat er geen uitspraak gedaan kan worden over de kwaliteit.

Conclusie:

De cursus kan niet gezien worden als een alternatief voor de directeurencursussen 1 en 2, omdat er te weinig aandacht besteed wordt aan leidinggevende vaardigheden op een montessorische school. Uit het programma van de cursus is het lastig op te maken hoe de deelnemers individueel en samen vaardigheden en kennis ontwikkelen.

Cursus 4, Montessori kweekvijver voor leidinggevend talent, is bedoeld voor leerkrachten die de ambitie hebben door te groeien naar een leidinggevende functie.

Deze cursus kun je zien als een voortraject op een opleiding voor schoolleiders met NSA-bekwaamheidseisen. (NSA = Nederlandse Schoolleiders Academie). Inhoudelijk richt de cursus zich op het verkennen van leiderschap vanuit de montessoriaanse principes.

Omdat de cursus nog niet is uitgevoerd, zijn er ook geen evaluaties beschikbaar.

Conclusie. De opzet van de cursus maakt een inhoudelijk sterke indruk. Het programma lijkt goed afgestemd op de doelgroep. Wat opvalt is de hoge prijs voor deze cursus in vergelijking tot de andere drie cursussen, hoewel er geen officiële bevoegdheid mee behaald kan worden. Het is de vraag wat deze cursus aan meerwaarde biedt vergeleken met bijvoorbeeld een van de HBO-masters (zie verder).

Aanbevelingen

In het aanbod van de drie 'directeurencursussen' valt op dat zij zich richten op verschillende doelgroepen (beperkt tot directeuren of ruimer) en ook inhoudelijk verschillen: ligt het accent meer op montessorikennis en de onderwijspraktijk of staat het gericht leidinggeven aan een montessori basisschool centraal? Ook de aanpak tussen de cursussen verschilt: van weinig contacturen met veel zelfstudie tot meer intensieve vormen van bijeenkomsten en begeleiding.

Voor wat betreft doelgroepen zijn wij van mening dat het de voorkeur verdient als er een cursus ligt waarmee een brede groep leidinggevend bediend wordt. De omvang van de vereniging maakt het niet goed mogelijk om op structurele basis verschillende cursussen voor leidinggevend naast elkaar aan te bieden. Dat pleit voor een gecombineerde cursus waarin de verschillende doelgroepen (directeuren po en vo, adjunct-directeuren, managementteamleden en anderen die zich met leiding en beleid binnen de scholen bezighouden) bediend worden.

Een dergelijke cursus kan bijvoorbeeld modulair opgezet worden zodat alle doelgroepen via 'leerarrangementen' hun eigen professionalisering kunnen vormgeven. In een dergelijke opzet zouden mogelijk ook leidinggevend van andere NMV secties kunnen aanhaken.

Het curriculum voor deze cursus kan ontwikkeld worden door opleiders in samenwerking met het Montessori Kenniscentrum. De uitvoering van de cursus kan belegd worden bij de

montessori opleiders, zodat de cursus door opleiders van alle montessori pabo's, eventueel in samenwerking met het CVMO, verzorgd kan worden. Na het eerste jaar uitvoering(en) wordt de cursus geëvalueerd, eventueel bijgesteld en vervolgens voorzien van een NMV-certificering. Het Montessori kenniscentrum neemt samen met de WMO het initiatief voor de ontwikkeling van deze nieuwe opzet indien het sectiebestuur en het NMV-bestuur de plannen daartoe hebben goedgekeurd.

Ten aanzien van de cursus 'Kweekvijver voor montessori schoolleiders po', is het lastig om een aanbeveling te doen. Als je kijkt naar de verschillende HBO-masters (bijvoorbeeld de master Management of Education) waar je wel een mastercertificaat mee kunt halen en de kosten voor de kweekvijver kun je je afvragen wat de meerwaarde is van een oriënterende cursus op leiderschap. Oriënteren kun je je daarop ook tijdens verschillende masterstudies. Blijft natuurlijk staan dat een oriëntatie op leiderschap altijd via die kweekvijver gedaan kan worden. Studiekeuze is een zaak van de leraar in overleg met de school.

HBO-Masters

Er worden in het land inmiddels verschillende HBO masters aangeboden. Deze zijn gericht op het vergroten van kennis ten aanzien van de nieuwste onderwijsontwikkelingen en inzichten in combinatie met het doen van onderzoek in de eigen werkpraktijk. Bij het volgen van een HBO master krijgen deelnemers veel ruimte voor persoonlijke ontwikkeling. De hier besproken HBO masters zijn voornamelijk bedoeld voor afgestudeerde leraren en leidinggevendenden uit het basisonderwijs (Pabo of lerarenopleiding 2^e gr.) die al in de praktijk aan het werk zijn op een school.

Binnen het montessori basisonderwijs bestaat de behoefte aan vergroting van expertise ten aanzien van zowel montessori kennis als van nieuwste onderwijsontwikkelingen. Aangezien het opzetten van een eigen montessori HBO master niet tot de reële mogelijkheden behoort, is het nodig om te kijken welke opleidingen uit het aanbod aansluiten bij de vraag vanuit het montessoriveld. Mogelijk biedt deze weg uitzicht op een vertaling van verworven algemene expertise naar de specifieke praktijk van montessori onderwijs.

Een HBO master wordt gevolgd in deeltijd en duurt in principe twee jaar. Een aantal masters heeft inmiddels een NVAO accreditatie. Dat wil zeggen dat deze opleidingen tenminste als voldoende beoordeeld zijn door de Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie en dat de kwaliteit daardoor geborgd is.

Voor deze masters kan de lerarenbeurs voor aangevraagd worden. De aanvraagperiode liep voor komend schooljaar tot 13 mei 2010. Volgend jaar zijn er weer nieuwe mogelijkheden. Zie hiervoor www.lerarenbeurs.nl

Overzicht van de besproken masters

1. HBO-masters, Hogeschool Utrecht (NVAO-geaccrediteerd)

NB 1. Deze twee masters worden aanbevolen door Netwerk SOVO (Samenwerkingverband van organisaties van vernieuwingsonderwijs), waar de NMV deel van uitmaakt.

NB 2. De HBO-master Leren en Innoveren wordt ook aangeboden door Hogeschool Edith Stein in Hengelo. (in deze notitie verder niet besproken)

* *Master Leren en Innoveren.*

* *Master Management of Education.*

2. HBO-Master Special Educational Needs (SEN), Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg (NVAO geaccrediteerd)

* *Master Special Educational Needs*

(3. HBO-master, Educatief meesterschap Amsterdam)

* *Master Professioneel Meesterschap voor het primair onderwijs*

NB. Omdat deze master al een tijdje geleden aangekondigd is bij de NMV door het Centrum van Nascholing Amsterdam, wordt de master hier wel genoemd. Er kan verder nog niets over geschreven worden omdat hij nog niet ontwikkeld is.

Beschrijving inhoud en werkwijze en conclusies

HBO-Master Leren en Innoveren, po (HU, Utrecht)

Deze master richt zich op leraren uit het vernieuwingsonderwijs.

De start is in september 2010.

Hoofddoelstelling van de opleiding is dat leraren een krachtige rol kunnen vervullen bij verdere onderwijsontwikkeling en professionalisering in het vernieuwingsonderwijs. Zij leren om zich nieuwe rollen eigen maken: excellent docent, ondernemende ontwikkelaar, 'reflective practitioner', begeleider en gesprekspartner van collega's. De opleiding beoogt het in een beroepsspecifieke context werken aan nieuwe competenties en kwaliteiten die bij deze rollen horen. Deze master is nadrukkelijk bedoeld voor leraren die les willen blijven geven. De onderwerpen die bestudeerd worden in deze master zijn grotendeels vanuit eigen 'leerarrangementen' en 'perspectieven' samengesteld. Daarnaast stelt de deelnemer, afhankelijk van zijn eigen 'activiteitenkaart', zijn programma samen.

Bij het volgen van deze master bestaat de mogelijkheid om zogenaamde 'leerteams' van 5 tot 7 personen te vormen. Zo zou bijvoorbeeld een groep montessori leraren een leerteam kunnen vormen om samen eventuele routes en invullingen te bepalen.

HBO-Master Management of Education, po (HU, Utrecht)

Deze master richt zich op schoolleiders uit het vernieuwingsonderwijs.

De start is in september 2010.

Hoofddoelstelling is de ontwikkeling van de deelnemers zelf en de ontwikkeling van de organisatie waar zij werken tot lerende organisatie. De opleiding rust de deelnemer toe voor het eigen professionele (managers)gedrag in de (eigen) onderwijspraktijk. Er is aandacht voor het leiding kunnen geven aan innovaties en strategische samenwerkingsrelaties in de onderwijsorganisatie.

Ook in deze master zijn de onderwerpen die bestudeerd worden grotendeels vanuit eigen 'leerarrangementen' en 'perspectieven' samengesteld. Daarnaast stelt de deelnemer, afhankelijk van zijn eigen 'activiteitenkaart', zijn programma samen.

In deze master kunnen eveneens leerteams gevormd worden zodat een groep montessori schoolleiders samen een montessorikleuring aan het programma kunnen geven.

Conclusie ten aanzien van beide masters:

Hoewel beide masters zich wel richten op vernieuwingsonderwijs, maar niet specifiek op montessori onderwijs, lijkt er voldoende ruimte om aan de opleiding een eigen montessori invulling te geven. Verdieping en verbreding daarin kan door de deelnemers zelf ingevuld worden; de leerteams bieden daarvoor veel mogelijkheden.

De centrale ligging van Utrecht is handig. Een aparte voorlichtingsbijeenkomst voor montessorileraren is mogelijk.

HBO-Master Special Educational Needs, po (Fontys OSO, tien plaatsen in het land)

Deze master richt zich op leraren uit het basisonderwijs.

Doel van de opleiding is om leraren uit te rusten voor het verzorgen van onderwijs aan leerlingen en studenten met speciale onderwijsbehoeften. Er is bijzondere aandacht voor inclusie en het omgaan met diversiteit. De master kent drie opleidingsprofielen: 1. De specialist, 2. De begeleider en 3. De ontwikkelaar.

Ook bij deze master is het de bedoeling dat deelnemers hun eigen leerbehoeften formuleren en een eigen leerroute vormgeven. Tijdens bijeenkomsten wordt afgewisseld tussen het aanbieden en het zelf opdoen van theoretische kennis en het met elkaar delen van ervaringskennis. De leer- en onderzoekslijn bestaat uit het ondersteunen van de persoonlijke en professionele ontwikkeling. Alle leer- en onderzoeksactiviteiten worden vanuit de opleiding begeleid. De master wordt afgesloten met een zogenaamd 'meesterstuk', waarin de student

toont hoe zij reflectief en onderzoeksmatig handelen en denken toe kan passen op de dagelijkse praktijk.

Conclusie:

Deze master biedt veel ruimte voor een eigen invulling van leerwensen en geeft ook veel mogelijkheden om met elkaar te leren. De aandacht voor inclusie en passend onderwijs biedt de deelnemers kansen om expertise te verwerven die, gezien de huidige ontwikkelingen in het onderwijsveld, goed ingezet kan worden bij onderwijs op maat op de montessorischolen. Het vormen van een groep leraren die de master gaat volgen biedt dan weer mogelijkheden om met elkaar lijnen uit te zetten ten aanzien van montessori onderwijs voor kinderen met speciale leerbehoeften.

Aanbevelingen masters

Gezien de moeite die het kost om vanuit het montessori basisonderwijs voldoende deelnemers te werven voor een speciale 'professionele montessori master of education', lijkt het meer voor de hand te liggen om de gewenste professionalisering vorm te geven via reguliere HBO masters met daarin een eigen montessoriaanse invulling. Scholen en docenten kunnen in onderling overleg bepalen welke master zij zinvol vinden voor zowel de individuele docent als voor de school. Op dit moment is er nog onvoldoende zicht op de meerwaarde van de verschillende masters voor het montessori-onderwijs, maar gezien de ruimte die er geboden wordt voor een eigen invulling met betrekking tot implementatie en onderzoek, lijkt die meerwaarde wel aanwezig.

Na contact met zowel EMA, Educatief Meesterschap Amsterdam (Universitaire en HBO Masters) als met het Centrum Theo Thijssen, Hogeschool Utrecht (HBO Masters) lijkt in dit stadium het HBO master aanbod van de Hogeschool Utrecht het meest geschikt voor montessorileraren basisonderwijs.

De master 'Leren en Innoveren' is NVAO geaccrediteerd, biedt veel ruimte voor eigen invulling, maakt - als wij 15 deelnemers aanmelden- een eigen groep en bij een kleiner aantal kan men in leergroepen werken. Wim Voskuilen (montessori opleider aan de Pabo Hogeschool Utrecht) heeft meegewerkt aan de ontwikkeling van deze master.

Dezelfde HBO-master "Leren en Innoveren" van de Hogeschool Edith Stein biedt –volgens nagekomen informatie- ook voldoende ruimte voor eigen leerarrangementen. Voor leraren in het Noorden en Oosten van het land ligt deze locatie dan meer voor de hand. Deze master wordt niet door de SOVO aanbevolen. NB. Hier moet nog meer informatie over verkregen worden.

De master 'Management of Education' biedt dezelfde mogelijkheden als de master 'Leren en Innoveren', maar dan voor leidinggevenden in het basisonderwijs en is daardoor ook een aantrekkelijke optie om met een groep deze master gezamenlijk te volgen.

De master 'Special Educational Needs' is een specialistische master waarin zeer gericht expertise ontwikkeld wordt ten aanzien van speciale onderwijsbehoeften. Het zou een aantrekkelijke optie kunnen zijn om met een groepje montessorileraren deze master te gaan volgen en om dan ook als groep de mogelijkheden van bijvoorbeeld 'Passend onderwijs' op een montessorischool te verkennen en suggesties voor ontwikkelingen daarin te geven.

Als zowel leraren als leidinggevenden uit het montessori basisonderwijs de komende jaren verschillende professionaliseringstrajecten gaan volgen, kan de verworven expertise op het gebied van algemene onderwijsontwikkeling en de vertaalslag naar de eigen praktijk een aantrekkelijke inspiratiebron zijn voor de doorgaande vernieuwing en/of aanpassing van montessori onderwijs.

Het Montessori Kenniscentrum stelt voor om samen met kandidaten voor de verschillende masters mogelijkheden voor een eigen invulling van met name onderzoek te verkennen. Vanuit het kenniscentrum kunnen wij per twee jaar een groep samenstellen die via het volgen van een regulier professionaliseringstraject samen streeft naar een zo montessoriaans mogelijke invulling van de opleiding. Deelnemers uit deze groepen kunnen vervolgens als kenniskring deel uit gaan maken van het Montessori Kenniscentrum.

Montessori Kenniscentrum

Juni 2010

